

KUSTBESCHERMINGSPROJECT IN JAKARTA LIJKT MEER HANDEL DAN HULP

Van 21 t/m 24 november reist een Nederlandse economische handelsmissie naar Indonesië, onder leiding van minister-president Mark Rutte. Ook de ministers Ploumen (Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking), Schultz van Haegen (Infrastructuur en Milieu) en staatssecretaris Dijkema (Infrastructuur en Milieu) gaan mee.

Belangrijk agendapunt is het project 'National Capital Integrated Coastal Development' (NCICD). Het project, waarin Nederlandse ingenieurbureaus met actieve ondersteuning van de Nederlandse ambassade een grote rol spelen, moet Jakarta beschermen tegen de overstromingen die de stad bedreigen, zowel vanuit zee als van de rivieren. NCICD voorziet in de gecombineerde aanleg en bouw van een afsluitdijk en een nieuw stadsdeel (Great Garuda) in de baai van Jakarta. De benodigde investeringen voor het project kunnen oplopen tot 40 miljard dollar. Daarnaast wordt de aanleg van 17 eilanden gepland in de baai van Jakarta.

De Nederlandse organisaties Both ENDS, SOMO en TNI hebben contact met lokale maatschappelijke organisaties in Jakarta die direct betrokkenen – vissers, vrouwen, drinkwatergebruikers - vertegenwoordigen. Deze organisaties maken zich zorgen over de beperkte lokale betrokkenheid in de planvorming rondom NCICD. Zij vrezen ook de directe gevolgen voor het levensonderhoud en welzijn van bewoners van de baai van Jakarta. Daarnaast denken ze dat NCICD de meest waarschijnlijke oorzaken van het verzakken van Jakarta en de overstromingen van de stad niet zal oplossen.

In Nederland stellen we strenge eisen aan besluitvormingsprocessen; lokale betrokkenen moeten in alle fases van de plan- en besluitvorming worden meegenomen en de voorgenomen plannen moeten met alternatieve investeringsmogelijkheden worden vergeleken. Gegeven het feit dat zowel Nederlandse bedrijven als de Nederlandse overheid zeer nauw betrokken zijn bij de ontwikkeling en uitvoering van NCICD, en dat Nederland maatschappelijk verantwoord ondernemen hoog in het vaandel heeft staan, zouden deze standaarden ook in dit initiatief toegepast moeten worden. Ondanks het feit dat de Nederlandse betrokkenen het project als een voorbeeld voor duurzaam waterbeheer promoten, geven lokale belangengroepen aan dat zij niet gehoord worden.

Both ENDS, SOMO en TNI zijn op dit moment bezig met een onderzoek over NCICD op basis van de zorgen van lokale partners. De ambitie is om mogelijkheden te identificeren voor de Nederlandse watersector om de betrokkenheid van lokale groepen bij de oplossing van de waterproblematiek in Jakarta te garanderen en deze op een duurzame manier aan te pakken.

Het NCICD-project lijkt geen oplossing te zijn voor de problemen.

Jakarta zakt steeds verder, onder andere omdat grondwater wordt onttrokken aan de bodem voor drinkwater. Daardoor is de stad kwetsbaar voor overstromingen vanuit zowel de zee als het binnenland. Het NCICD-project lijkt echter de focus voornamelijk te leggen bij de dreiging vanuit de zee. Bovendien bestaan er grote zorgen over de gevolgen voor de waterkwaliteit in de baai van Jakarta waarin 13 zwaar vervuilde rivieren uitkomen. Het afsluiten van de baai zou doorstroming verminderen en de waterkwaliteit dus verder kunnen verslechteren.

De prioriteit zou op dit moment het stoppen van het zinken van de stad. Jakarta minder afhankelijk moeten worden van grondwater en de bovenstroomse vervuiling van de 13 rivieren moeten aanpakken. Bovendien zou de drinkwatervoorziening in armere delen van de stad verbeteren als bewoners daarin beter betrokken werden. Het NCICD-project voorziet vooralsnog zelf niet in dat soort maatregelen.

Nederland is nauw betrokken bij het project, en is daardoor medeverantwoordelijk

De Nederlandse overheid heeft steun geboden aan Indonesië voor het ontwikkelen van de plannen voor NCICD en Nederlandse ingenieurs hebben hier dan ook een groot aandeel in gehad. Het planvormingsproces heeft vooralsnog niet op een transparante manier plaatsgevonden. Dit roept de vraag op of er een gedegen vergelijking tussen NCICD en alternatieve oplossingen heeft plaatsgevonden, wat lokale groepen doet vrezen dat NCICD niet de meest duurzame oplossing voor de problemen in Jakarta biedt. Zij zijn ervan overtuigd dat er een kans gemist wordt als alternatieven die effectiever, milieuvriendelijker en minder ingrijpend voor de lokale bewoners zijn, niet serieus worden overwogen.

Nederlandse bedrijven en de Nederlandse overheid hebben de ambitie om van de aanpak van de waterproblematiek van Jakarta een voorbeeldproject te maken. Om die ambitie waar te maken is het belangrijk dat de zwakke plekken in de Nederlandse betrokkenheid in Jakarta worden hersteld. Dat betekent dat de Nederlandse overheid zich sterker in moet zetten om te zorgen dat lokale groepen in Jakarta volgens formele procedures worden betrokken in de plan- en besluitvorming, en dat dit proces transparant is. Alternatieve oplossingen moeten serieus tegen het licht gehouden worden, zodat iedereen overtuigd is dat de Nederlandse inbreng daadwerkelijk een duurzame verbetering oplevert voor de mensen in Jakarta.

Vissers worden gedupeerd en voelen zich niet gehoord.

Duizenden vissers in Jakarta vrezen hun broodwinning te verliezen omdat hun visgronden in de baai verdwijnen en ze geen vrije toegang meer zullen hebben tot de open zee. Ook de vissers geven aan nooit formeel inspraak te hebben gehad in de planvormende fase van NCICD en daarom oprechte twijfel te hebben of hun belang ooit is meegewogen in de plannen. Ze hebben de behoefte mee te denken over alternatieve oplossingen zodat er goede vergelijkingen kunnen worden gemaakt tussen de kosten en baten op de lange termijn op sociaal, milieu- en economisch vlak.

De vissers hebben zich in 2014 samen met andere gedupeerden verenigd in de 'Save the Jakarta Bay Coalition'. Dit jaar deelde de coalitie in twee brieven haar grote zorgen over NCICD met minister-president Rutte. Het belangrijkste verzoek aan de minister-president en alle Nederlandse betrokkenen is dat de zorgen serieus worden geadresseerd in directe samenspraak met de lokale actoren. De lokale organisaties roepen Nederland op niet met twee maten te meten en met een integraal plan te komen op basis van een besluitvormingsproces zoals wij dat ook in eigen land uitvoeren: met lokale dialoog, met mogelijke alternatieve oplossingsrichtingen en vanuit de ambitie om een oplossing te vinden die op de lange termijn duurzaam is.

Onderzoeksvragen

Het lopende onderzoek door Both ENDS, SOMO en TNI richt zich onder andere op de volgende vragen:

- Voldoet NCICD aan de ontwikkelingsdoelstellingen van de Nederlandse overheid, o.a. wat betreft de participatie van lokale betrokkenen?
- Zijn de mogelijke alternatieven voor NCICD voldoende bekeken?
- Welke kansen zijn er voor Nederlandse actoren om in samenwerking met de lokale en nationale overheid in Indonesië Jakarta tot een voorbeeld van duurzaam en inclusief waterbeheer te maken?
- Wat zijn de (financiële) risico's van het miljardenproject voor Indonesië?

De conclusies en aanbevelingen zullen uiterlijk begin 2017 worden gepubliceerd in een rapport.